

Evaluatierapport

A-13.0285, Vught, Taalstraat 88,
proefsleuvenonderzoek

Projectnaam:	Vught, Taalstraat 88, proefsleuvenonderzoek
Projectnummer:	A-13.0285
Onderzoeksmeldingsnummer:	59774
Auteur:	drs M. Tump, drs P. Weterings (eindcontrole)
Datum:	4 februari 2014

Inhoud

1. Inleiding

- 1.1. Aanleiding voor het onderzoek
- 1.2. Administratieve gegevens
- 1.3. Ligging plangebied
- 1.4. Doel van het onderzoek en vraagstelling van het pve
- 1.5. Geschiedenis van het onderzoek en werkwijze

2. Voorlopige resultaten veldwerk

- 2.1. Sporen en structuren
- 2.2. Vondsten en monsters
- 2.3. Potentie voor beantwoording van de onderzoeksvragen

3. Uitwerking en selectie

- 3.1. Landschap
- 3.2. Sporen en structuren
- 3.3. Vondsten
- 3.4. Monsters
- 3.5. Conservatie/restauratie

4. Opgave te deponeren materiaal

5. Aanbevelingen

1. Inleiding

1.1. Aanleiding voor het onderzoek

BAAC BV heeft op 13 en 14 januari 2014 in opdracht van Bureau Verkuylen bv een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) uitgevoerd in het plangebied Taalstraat 88 te Vught. Tijdens het onderzoek zijn in totaal 5 proefsleuven met een totaal oppervlak van 352 m² onderzocht. De aanleiding voor het archeologisch onderzoek is de toekomstige woningbouw binnen het plangebied. De geplande verstoringsdiepte die de bodemroerende werkzaamheden teweeg brengen, is vooralsnog onbekend. Ook zullen in het kader van de ontwikkeling van het perceel grachten worden hersteld die zich langs de randen van het perceel hebben bevonden. Deze zullen worden uitgegraven tot een diepte van circa 2,5 meter beneden maaiveld. In de noordoosthoek zal een waterpartij worden aangelegd, en er zullen nieuwe fruitbomen worden geplant. Enkele waardevolle bomen zullen gehandhaafd blijven. De verstoringsdiepte voor de waterpartij, het rooien van een deel van de bomen en het planten van nieuwe fruitbomen is nog niet bekend.

Dit evaluatieverslag heeft betrekking op het op 13 en 14 januari jl. uitgevoerde proefsleuvenonderzoek. Het voor dit onderzoek opgestelde Programma van Eisen voorziet ook in een archeologische begeleiding van het uitgraven van de voormalige grachten. Deze werkzaamheden zijn nog niet uitgevoerd en maken dus geen deel uit van dit evaluatieverslag.

Het proefsleuvenonderzoek is het vervolg op een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen die begin 2012 voor het plangebied door BAAC bv zijn uitgevoerd.¹ Uit deze vooronderzoeken kwam naar voren, dat het plangebied zich bevindt op een verhoging in het landschap aan de westkant van het dal van de Dommel. De natuurlijke ondergrond ter plaatse bestaat uit beekafzettingen van deze Dommel. Het plangebied valt op de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart binnen een zone met een hoge archeologische verwachting. In of vlakbij het plangebied heeft huis Spreeuwenburg gestaan. De exacte ligging daarvan was echter niet bekend geworden uit het archeologisch vooronderzoek en ook is het onduidelijk wanneer het gebouwd is. In ieder geval bestond het al in het midden van de 16^e eeuw. Spreeuwenburg is waarschijnlijk in het begin van de 19^e eeuw gesloopt waarna er een landhuis werd gebouwd. Dit landhuis blijkt reeds in 1847 weer gesloopt te zijn; wel bleven nog lang enkele bijgebouwen aan de straatzijde aanwezig. Naast de resten van huis Spreeuwenburg en het begin 19^e eeuwse landhuis kan zich binnen het plangebied rond 1629 een legerplaats hebben bevonden.

Naar aanleiding van de uitkomsten van het archeologisch vooronderzoek werd geadviseerd om voorafgaand aan de ontwikkeling van het terrein een archeologisch proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Dit advies is door de gemeente Vught overgenomen: bij bodemingrepen dieper dan 60 cm dient eerst archeologisch onderzoek plaats te vinden.² Daarnaast is bepaald dat bij het herstellen van de grachten een archeologische begeleiding dient plaats te vinden.³

1.2. Administratieve gegevens

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Vught
Plaats:	Vught
Toponiem:	Taalstraat 88
Startdatum veldwerk:	13 januari 2014

¹ Buesink, A., 2012: Vught Plangebied Taalstraat 88. Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (verkennde fase). Deventer (BAAC rapport V-12.0015).

² Besselsen, E.A., 2013: Selectieadvies Archeologische Monumentenzorg. Vught, Taalstraat 88, Archeologisch bureau- en inventariserend veldonderzoek. Den Bosch.

³ Persoonlijke mededeling E. Besselsen, 25 april 2013, bij opstellen van Programma van Eisen voor onderhavig onderzoek.

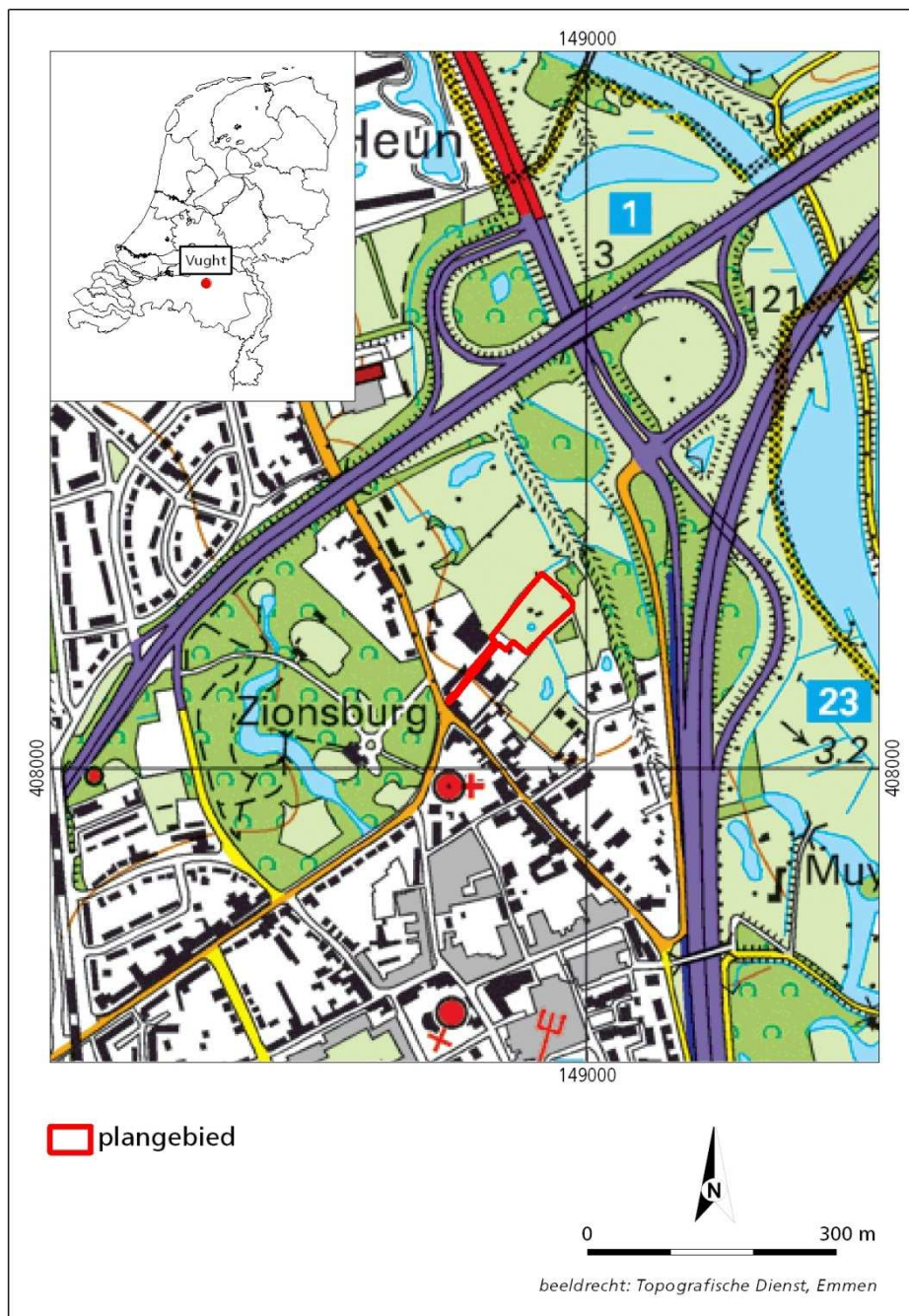
Einddatum veldwerk:	14 januari 2014
BAAC projectnummer:	A-13.0285
Coördinaten:	148.949/408.235 (N) 148.983/408.193 (O) 148.931/408.137 (Z) 148.892/408.167 (W)
Oppervlakte plangebied:	5.001 m ²
Oppervlakte onderzoeksterrein:	idem
Onderzoeksmeldingsnummer:	59774
Onderzoeksnummer:	48268
Soort onderzoek:	proefsleuvenonderzoek (IVO-P)
Opdrachtgever:	Bureau Verkuylen bv
Contactpersoon:	Dhr J. Verkuylen
Bevoegde Overheid:	Gemeente Vught
Adviseur bevoegde overheid:	Drs E.A. Besselsen, consultant archeologie gemeente 's Hertogenbosch
Uitvoerder:	BAAC bv Graaf van Solmsweg 103 5222 BS 's-Hertogenbosch 073-6136219
Projectleider BAAC bv:	Drs M. Tump
Bewaarplaats documentatie en vondsten:	Momenteel op het BAAC-kantoor te 's-Hertogenbosch; deze worden te zijner tijd overgedragen aan het provinciaal depot bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant.

1.3. Ligging plangebied

Het plangebied Taalstraat 88 bevindt zich aan de noordoostkant van Vught; tussen het centrum, de A2 en de A65. Het perceel (K1180) is gelegen achter de bestaande bebouwing aan de Taalstraat. Tot hetzelfde kadastrale perceel behoort ook de toegangsweg van de Taalstraat naar het achterliggende terrein.⁴ Rond een deel van het achterterrein loopt een sloot.

De oppervlakte van het totale kadastrale perceel bedraagt 5.001 m². De toegangsweg is bestraat met keien. Het achterterrein bestaat momenteel uit een verwilderde tuin met diverse jonge en oude bomen, twee schuurtjes, een rond zwembad (met een doorsnede van ruim 8 meter en een diepte van ongeveer 1,4 meter) en zo'n 15 bijenkorven. Op de plek waar de toegangsweg overgaat in het achterterrein bevinden zich een grasveld en een carport waar de burens hun auto's stallen. Dit geheel is afgebakend door middel van een haag. Voor zover dat in het veld bepaald kon worden, betreft dit echter wel een deel van het plangebied.

⁴ De langs de toegangsweg gelegen parkeerplaatsen zijn eigendom van de burens, en worden voor een deel gehuurd door het Vughts museum. Zij hebben een ander kadastraal nummer.

Afbeelding 1: Ligging van het plangebied.

1.4. Doel van het onderzoek en vraagstelling van het pve

Het doel van het IVO-P was het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in het vooronderzoek. Het resulteert in het opstellen van een selectieadvies. Het gaat om gebieds- of vindplaatsgericht onderzoek binnen een gebied waar bodemingrepen staan gepland. Het bestemmingsplan is op dit moment nog niet vastgesteld. Door de geplande bodemingrepen dreigt de aanwezige archeologische informatie verloren te gaan.

Voor het uitgevoerde onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld waarin de volgende onderzoeksvragen zijn geformuleerd:⁵

1. Is of zijn er vindplaatsen aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
2. Zo ja, beschrijf per vindplaats de datering, het complextype, de aard van de sporen en vondsten, de verspreiding van de sporen en vondsten en de begrenzing van de vindplaats (indien mogelijk) zowel binnen als buiten het onderzoeksgebied.
3. Kunnen de eventueel aanwezige archeologische resten worden toegeschreven aan het kasteel en/of latere landhuis Spreeuwenburg? Hangen de resten samen met het kasteel/landhuis zelf, of met bijgebouwen danwel andere activiteiten op het landgoed? Wat is de exacte locatie van het kasteel/landhuis? Wat is de datering van deze resten?
4. Kunnen de eventueel aanwezige archeologische resten worden toegeschreven aan de verdedigingslinie uit de Tachtigjarige Oorlog? Zo ja, waaruit bestaan deze resten?
5. Is er vanwege de ligging in een beekdal sprake van bijzondere datasets en zo ja, welke en wat is de datering ervan?
6. Hoe is de bodemopbouw/stratigrafie binnen het onderzoeksgebied en wat is de relatie van de aangetroffen vindplaats met de bodemopbouw?
7. Wat is de waardering van de vindplaats? Geef daarbij aan in hoeverre de vindplaats in een groter onderzoekskader is in te passen.
8. Zijn er verstoringen aanwezig binnen het onderzoeksgebied? Zo ja, waar bevinden deze zich en tot hoe diep hebben deze de bodem verstoord?
9. Hoe sluiten de resultaten van het onderzoek aan op de gespecificeerde archeologische verwachting zoals die in het vooronderzoek voor het onderzoeksgebied is vastgesteld?
10. Indien er geen vindplaats is vastgesteld, hoe is dit te verklaren (landschappelijk, verstoring of gewoon niet aanwezig)?

1.5. Geschiedenis van het onderzoek en werkwijze

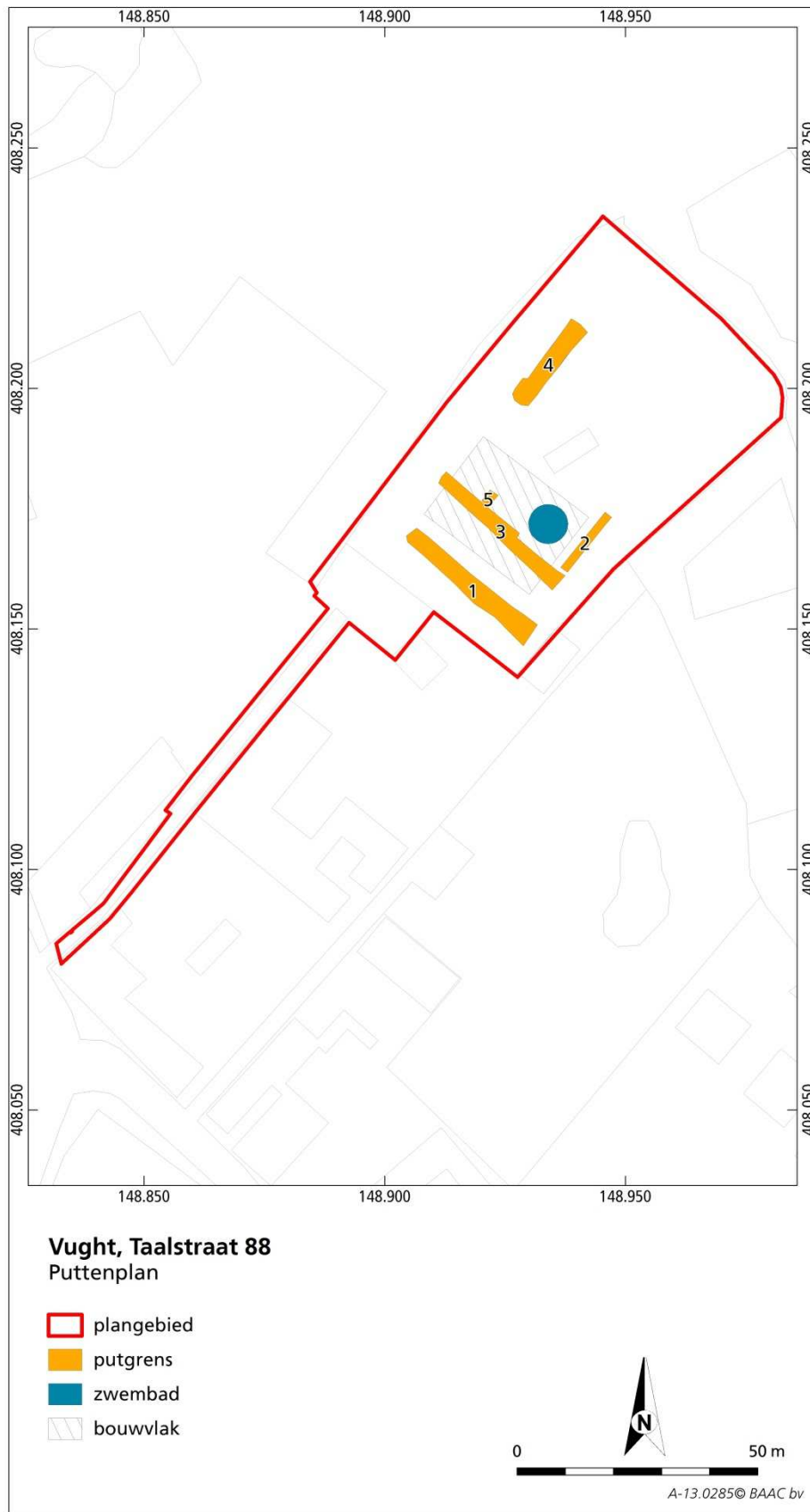
Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op 13 en 14 januari 2014 door een team onder leiding van projectleider drs. M. Tump. Het team bestond verder uit drs. J. Ostendorf, drs. P. Weterings en drs. I. Cleijne (documentatie muurwerk). De graafwerkzaamheden werden uitgevoerd met hulp van een mobiele kraan.

Bij aankomst op het terrein bleek er sprake te zijn van een verwilderde tuin met redelijk hoge begroeiing en verschillende jonge en oude bomen. De oude bomen dienden gespaard te blijven. Ten behoeve van de aanleg van de proefsleuven moesten slechts enkele jonge boompjes verwijderd worden. Midden op het terrein bevonden zich twee schuurtjes en een rond zwembad. Op het noordoostelijke deel van het terrein stonden zo'n 15 bijenkorven. Dit deel van het terrein was daardoor nog niet toegankelijk voor onderzoek. Wanneer de bijenkorven verwijderd zijn, dient hier nog een proefsleuf van 4 x 30 meter te worden aangelegd.

De overige drie proefsleuven zijn verspreid over het beschikbare terrein aangelegd. Vanwege de genoemde beperkte toegankelijkheid moest afgeweken worden van het puttenplan uit het PvE. Hiertoe bestond ruimte in het PvE: indien de terreinomstandigheden dit vereisten mocht de ligging van de proefsleuven gewijzigd worden.⁶ In totaal is zodoende zo'n 352 m² aan proefsleuven in één vlak onderzocht, hetgeen ongeveer overeenkomt met het oppervlak van drie proefsleuven uit het PvE. Werkput 5 werd aangelegd om het verloop van het muurwerk te kunnen volgen. Hierbij werd echter zo veel muurwerk gevonden dat verdere aanleg van de sleuf gestaakt werd om de archeologische resten niet te veel te verstoren.

⁵ Tump, M., 2013: Programma van Eisen IVO-P en AB (protocol IVO-P) Vught Taalstraat 88. Den Bosch (BAAC project A13.0061).

⁶ Tump 2013, 16.

Afbeelding 2: De aangelegde proefsleuven, geprojecteerd op het plangebied. Tevens zijn het zwembad en het toekomstige bouwvlak weergegeven.

De proefsleuven zijn aangelegd met behulp van een graafmachine met gladde bak. Er is één opgravingsvlak aangelegd op het niveau waarop de sporen zichtbaar werden. Er is bij de aanleg van de vlakken gebruik gemaakt van een metaaldetector voor het opsporen van metalen voorwerpen (dit werd uitgevoerd door Wim Beckx). Ook de stort werd afgezocht. Bij de aanleg van de vlakken werd vondstmateriaal per spoor of anders in vakken van 4x5 meter verzameld.

Het vlak in de proefsleuven werd achter de kraan aan met de schep bijgeschaafd en de sporen werden ingekrast, genummerd en ingevoerd in een database (Odile). Muurwerk werd met krabbers en vegers schoongemaakt. Daarna werden de vlakken gefotografeerd en digitaal getekend met behulp van een GPS (inclusief hoogtemetingen). Ook aan het maaiveld zijn hoogtemetingen verricht.

Enkele sporen zijn gecoupeerd en gedocumenteerd indien hun aard onduidelijk was. Er zijn geen sporen afgewerkt. Van het muurwerk werd door drs I. Cleijne het volgende gedocumenteerd:

- Bouwhistorische detailtekening op schaal 1:20 van bovenzijde, eenmaal van aanzicht
- Detailfoto's
- Metselverband
- Soort baksteen en metselspecie
- Baksteenformaten en 5-lagenmaat
- NAP hoogten

Van iedere proefsleuf is om de 15 meter een profielkolom gedocumenteerd van ongeveer één meter breed door middel van een foto, tekening (op schaal 1:20) en laagbeschrijving.

Na afloop van het onderzoek zijn alle proefsleuven weer door de graafmachine gedicht. Hierbij moest in werkput 1 eerst het water dat in de sleuf stond weggepompt worden. Werkput 1 werd aangelegd ter plaatse van de gracht, waarin veel baksteenpuin gedumpt was. Deze puinlaag werkte als een soort waterreservoir, waardoor er zeer sterke wateroverlast ontstond. Hierdoor was de zichtbaarheid van eventuele archeologische resten in deze werkput slecht.

2. Voorlopige resultaten veldwerk

2.1. Sporen en structuren

In de proefsleuven is een aantal sporen aangetroffen dat naar alle waarschijnlijkheid samenhangt met huis Spreeuwenburg. Het betreft de resten van een gracht en meerdere stukken muurwerk.

De gracht (spoor 1001) bevindt zich ter plaatse van werkput 1. In de gracht was een grote hoeveelheid baksteenpuin aanwezig. Dit materiaal, waarschijnlijk afbraakpuin van Spreeuwenburg, is gebruikt om de gracht te dempen. In de uiterste zuidoosthoek van de proefsleuf werd een deel van een houten beschoeiing aangetroffen (spoor 1002). In de noordwesthoek van de proefsleuf lijkt de gracht een bocht richting het noorden te maken. Op de kadastrale kaart van ca. 1811-1832 staat de gracht niet weergegeven, maar nog wel die langs de noord- en oostzijde van het perceel. Vermoedelijk heeft de gracht dus in westelijke richting doorgelopen.

In werkput 2 en 5 werd noordoost-zuidwest georiënteerd muurwerk aangetroffen (spoor 3004 en 3007/5004) dat zich bevindt vanaf een diepte van ongeveer een halve meter beneden maaiveld. Het gaat hier om ongeveer 60 centimeter brede muren, die naar beneden toe nog breder worden. De onderzijde van de muren kon nog niet vastgesteld worden. Op twee plaatsen is haaks op de muren ook muurwerk gevonden (spoor 3012 en 5005). In het noordwesten van werkput 2 was sprake van een vierkante bakstenen poer (spoor 3010) met daarnaast mogelijk de resten van een keldermuur (spoor 3011) en vloer (spoor 3009).

Afbeelding 3: muurwerk in werkput 3: spoor 3004 (voorgrond) en 3007 (achtergrond). Ook is een muuruitbraak (spoor 3005) te zien. Foto genomen richting het noordwesten.

Afbeelding 4: muurwerk (spoor 3007), met haaks daarop nog net in de putwand spoor 3012. Te zien is dat spoor 3007 naar beneden toe breder uitloopt. De onderzijde van de muur is nog niet bereikt. Foto genomen richting het zuidwesten.

In werkput 2 en 5 zijn daarnaast ook resten van uitgebroken muren gevonden: spoor 3005, 5006 en 5007.

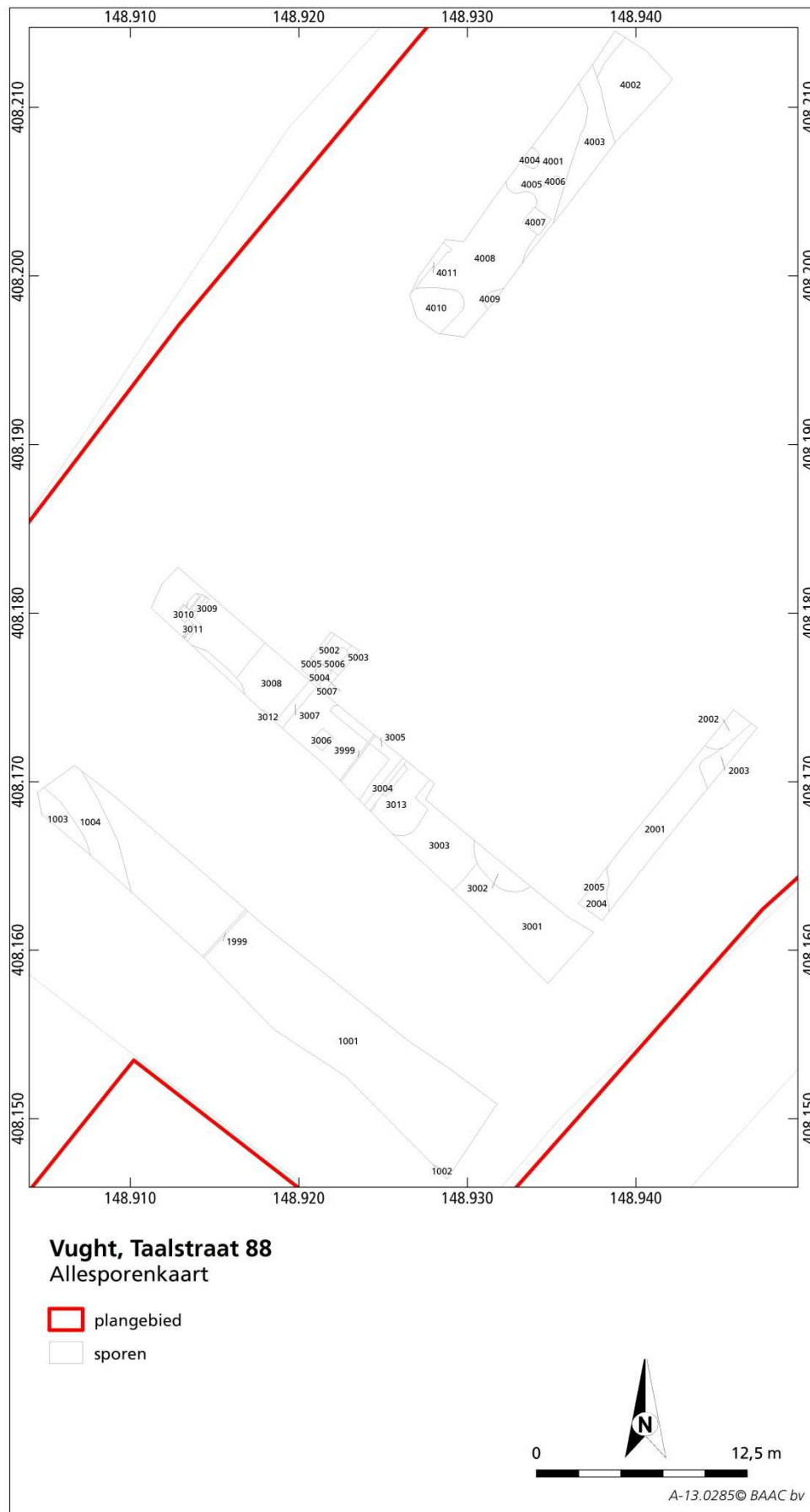
Het aangetroffen muurwerk en de uitgebroken muren concentreren zich ter plaatse van het toekomstige bouwvlak. Bij de aanleg van het 1,40 meter diepte zwembad moet destijds vrijwel zeker ook muurwerk zijn aangetroffen, maar dat is toen niet onderzocht.

Ook in werkput 4 zijn bouwkundige resten gevonden. Het betreft hier een dikke mortellaag met daarop losse baksteen (spoor 4011).

De voorlopige datering van het muurwerk kan gesteld worden op na 1450 op basis van het baksteenformaat.⁷ Hierbij zijn de gedocumenteerde baksteenformaten vergeleken met wat uit Den Bosch bekend is.

Behalve bovengenoemde sporen is verspreid over het terrein ook een aantal kuilen (met een puinvulling) aangetroffen.

⁷ Persoonlijke mededeling drs I. Cleijne.

Afbeelding 5: Alle sporenkaart van het proefsleuvenonderzoek.

2.2. Vondsten en monsters

In onderstaande tabel staat per materiaalcategorie het aantal vondsten vermeld:

Materiaalcategorie	Aantal
Gebruiksaardewerk	12
Natuursteen	2
Metaal	2
Leer	1
Hout (monster)	1

Het meeste vondstmateriaal is afkomstig uit de gracht in werkput 1. Het gaat daarbij om een fragment roodbakkend aardewerk, zeven fragmenten witbakkend aardewerk, een complete steengoed mineraalwaterkruik, een lederen schoen en twee grote natuurstenen ornamenten. De twee brokken natuursteen hadden deels nog een pleisterlaag waarop beschildering aanwezig was en lijken afkomstig te zijn van een grote schouw.

Het overige vondstmateriaal bestaat uit een houten paal (afkomstig van de beschoeiing van de gracht), drie fragmenten roodbakkend aardewerk (gevonden naast een van de brede muren) en twee metalen voorwerpen uit de ophogingslaag in het zuiden van werkput 4. Deze metaalvondsten bestaan uit een complete ijzeren sleutel en een plaatje lood met daarin een aantal keer hetzelfde huismerk geslagen. Op het eerste oog lijken ze uit de 16^e eeuw te dateren.⁸

2.3. Potentie voor beantwoording van de onderzoeksvragen

In onderstaande tabel staat per onderzoeksvraag (1 t/m 10) weergegeven, welke bijdrage de bestudering van de sporen/structuren, de verschillende soorten vondsten en monsters, de gedocumenteerde profielen danwel specifieke literatuur kan geven aan de beantwoording ervan.

	Structuren en sporen	Gebruiksaardewerk	Natuursteen	Metaal	Leer	Houtmonster	Fysische geografie	Literatuur
Vraag 1	v							
Vraag 2	v	v	v	v	v	v		
Vraag 3	v	v	v	v	v	v		
Vraag 4								
Vraag 5								
Vraag 6	v						v	
Vraag 7	v	v	v	v	v	v	v	v
Vraag 8	v						v	
Vraag 9	v	v	v	v	v	v	v	v
Vraag 10								

⁸ Persoonlijke mededeling M. Hendriksen.

3. Uitwerking en selectie

3.1. Landschap

De gedocumenteerde profieldelen zullen door een archeoloog, in samenspraak met een fysisch geograaf, worden uitgewerkt. De uitwerking vindt plaats om een antwoord te krijgen op onderzoeksvraag 6.

3.2. Sporen en structuren

Alle aangetroffen sporen zullen worden uitgewerkt om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen 1, 2, 3, 7 en 9.

3.3. Vondsten

Al het vondstmateriaal dient te worden uitgewerkt door specialisten. Datering van het vondstmateriaal dient een antwoord te geven op onderzoeksvraag 2,3 en 9. Het betreft hier het onderzoek aan het gebruiks aardewerk, natuursteen, metaal en leer.

3.4. Monsters

Er is een paal beschikbaar van de houten beschoeiing van de gracht. Dit monster zou ingezet kunnen worden voor dendrochronologisch onderzoek of ¹⁴C onderzoek, om een datering te verkrijgen van de beschoeiing. Er wordt echter voorgesteld om dit monster vooralsnog niet te onderzoeken. Wanneer een doorstart naar een opgraving plaatsvindt en er duidelijker verbanden kunnen worden gelegd, is het altijd nog mogelijk om dit monster voor daterend onderzoek in te zetten.

3.5. Conservatie/restauratie

De lederen schoen (vondst 3) dient geconserveerd te worden omdat dit voorwerp van organisch materiaal anders op den duur zal vergaan. Datzelfde geldt voor de ijzeren sleutel en het loden plaatje (vondst 9). De sleutel is behoorlijk gecorrodeerd. Beide metalen voorwerpen dienen te worden ontzout, schoongemaakt en geconserveerd.

4. Opgave te deponeren materiaal

In onderstaande tabel staat per materiaalcategorie het aantal te deponeren vondsten vermeld:

Materiaalcategorie	Aantal te deponeren
Gebruiksaardewerk	12
Natuursteen	2
Metaal	2
Leer	1
Hout (monster)	0 (deselectie na afloop)

Totaal aantal depotdozen: 1 halve RCE-vondstdoos + 2 losse natuurstenen bouwelementen (die zijn te zwaar voor de vondstdozen)

5. Aanbevelingen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn de resten aangetroffen van (en die te maken hebben met) huis Spreeuwenburg. Het lijkt geen twijfel dat deze resten op basis van hun fysieke en inhoudelijke kwaliteit behoudenswaardig zijn. Er wordt daarom aanbevolen om deze resten *in situ* te behouden. Indien behoud *in situ* niet te realiseren is vanwege de voorgenomen ontwikkeling van het perceel, dan dienen de resten middels een opgraving *ex situ* behouden te blijven.

Dit advies geldt voor het gehele plangebied, met uitzondering van de nog niet onderzochte noordoosthoek van het perceel waar zich momenteel nog bijenkorven bevinden. Over dit deel van het plangebied kunnen vooralsnog geen goede uitspraken worden gedaan.

Indien behoud *in situ* niet te realiseren is, dan adviseert BAAC bv om zo spoedig mogelijk een doorstart te maken naar een opgraving van het bouwvlak en van de eventueel overige te verstoren delen van het terrein. De resultaten van het in januari 2014 uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kunnen o.i. gelijktijdig worden uitgewerkt met die van de toekomstige opgraving en in één rapportage worden gebundeld. Dit levert voor de ontwikkelaar een besparing in zowel tijd als kosten op.

Het heeft de voorkeur om het nog uit te voeren proefsleuvenonderzoek op het noordoostelijke deel van het perceel gelijktijdig met de opgraving uit te voeren. Hiertoe dienen de bijenkorven nog wel verplaatst te worden.

Voor de opgraving dient een nieuw, geactualiseerd Programma van Eisen te worden opgesteld. Bij de uitvoer van de opgraving dient er mee rekening gehouden te worden, dat er gezien de hoge grondwaterstand bronbemaling zal moeten worden ingezet om de resten op optimale wijze te kunnen onderzoeken.

Tenslotte dient bij het herstellen van de grachten, conform het huidige programma van eisen, nog een archeologische begeleiding te worden uitgevoerd.